

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת קדושים תשפ"ד לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף תל"ז

דרשת פרקי אבות

ונראה כי הכתוב אומר (מיכה ו-ח) הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך, והיינו שעבודת האדם את קונו ישתדל לעשותו בצנעה, מכוסה מעיני האדם. ואמרו (סוכה מט:): חמוקי ירכיך כמו חלאים (שיר ז-ב), למה נמשלו דברי תורה כירך, לומר לך, מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר ע"כ. וענינו הוא, כי מצות ה' צריכין לקיימם במחשבה טהורה ובכוונה זכה, בלתי לה' לבדו, בלי שום פניות. וכאשר המצוה נעשה בפרהסיא, יתכן לבוא לידי יהורא והתפארות, שיתכבד בעיני בני אדם ויחשיבו אותו, ולכן ה' דורש מהאדם עשות משפט ואהבת חסד, ולהשתדל להיות הצנע לכת עם אלקיך, בעת עשות מצות ה', כדי שיעשו רק לשם ה', שאמר ונעשה רצונו.

ולכן בהכנת הכהן גדול לעבודת קונו לכפר על בני ישראל, היו מפרישין אותו שבעת ימים, לישב בודד בפני עצמו, ולהתבודד עם קונו בהצנע, שיתרגל בזה במחשבתו, כי עבודת ה' רצויה רק כאשר מחשבתו בודד עם ה' לבד. ובשעת העבודה לפני ולפנים, לא יהיה כל אדם באהל מועד, כדי שיוכל לצמצם מחשבתו בלתי לה' לבדו. וצוה עליו ללבוש רק בגדי ב"ד, להורות לו על מעלת הבדידות בעבודת היום, שלא יפנה מחשבתו על בני אדם, אלא לייחד כל דעתו וכל מעשיו רק לפני ה'. ורק עבודה כזו יש בידה לעורר רחמי שמים ולכפר על כל עונות בית ישראל.

*

אמנם יש זמנים שאי אפשר להאדם לעבוד את ה' בצנעה, כמו בחיוב מצות תפלה, שיש להתפלל ביחד עם הציבור, ואם יש לו שתי בתי כנסיות, ואחד יש בו ברב עם, מצוה להתפלל בו יותר (משנה ברורה סימן צ סקכ"ח). וכמו כן אב שמוטל עליו לחנך את בניו, אין להסתיר מעשיו

במשנה (אבות ב-ב) וכל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד. ואתם, מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם ע"כ. ונראה לשלב הדברים עם פרשתנו, וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלקיכם (וי-ט). וברש"י מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה. קדושים תהיו, הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה ע"כ. וברמב"ן כתב, דאין הפרישות הזו לפרוש מן העריות. אך הענין הוא, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב וצוה בדבר כללי, שנהיה פרושים מן המותרות, ימעט במשגל, ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, וישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה, ומן הדיבור הנמאס וכו' ע"ש.

*

ויש לומר בזה עוד ונקודת הדברים בחתם סופר בפרשתנו (מד:), דהנה העבודה החשובה ביותר היתה עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים בקודש הקדשים, והוצרך לזה פרישה מבני אדם, כדאיתא במשנה (יומא ב.) שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין. ושוב ביום הכיפורים היה נכנס יחידי לפני ולפנים, וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו (ויקרא טז-יז). ועבודתו היה רק בבגדי בד, וכמו שנאמר (שם טז-ד) כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו. ובודאי יש בזה לימוד בדרכי עבודת ה' גם בפשוטן של דברים.

ראתה עבודתו, גם כשהוא ברבים. וזהו ה' בדד ינחנו, או שמושיע לו שיהיה בהתבודדות, או שיהיה אצלו כאילו עין לא ראתה והוא לבדד. ואז ואין עמו אל נכר, דהיינו פניות שלא לשמה, שזהו כעובד עבודה זרה, שעובד בני אדם. ועל זה הזהיר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות כ-א), כשאתה עומד לנגדי בעבודת ה', לא יהיה לך אלהים אחרים, פניות של אחרים ע"ש.

וזהו שאמר הכתוב, כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו, כי הכהן גדול, אשר שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו, אי אפשר לו להתנהג בהתבודדות, ועליו מוטל ללמוד דעת את העם, כמו שנאמר (דברים לג-י) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל. ואם כי בעבודתו לפני ולפנים היה מלובש בבגדי ב"ד, להורות על הבדידות, כדי שלא יוכל להתערב אצלו מחשבה שאינה רצויה, אבל בעבודתו בחוץ לבש את המעיל, שפעמוני זהב בתוכם, ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' (שמות כח-לה).

ובחתם סופר (פ' אחרי לח). פירש מה שנאמר בגמר עבודת הכהן גדול, ובא אהרן אל אהל מועד, ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם (טו-כג), שכאשר בא אל אהל מועד, הוא הבית המדרש, ופשט את בגדי הבד הבדידות, אשר לבש בבואו אל הקודש, עכשיו יפשוט אותן הבגדים, פירוש שלא ישתמש במדה ההוא, רק והניחם שם, בגדי הבדידות יהיו מונחים בקודש עד שנה הבאה, אבל לא בשארית השנה ע"ש. ועל כן נאמר על הכהן הגדול, שפעם היא עבודתו אשר כתונת 'בד' קודש ילבש, מדת הבדידות. אבל יש זמנים שיש להכניס ולהצניע בגדים אלו, ומכנסי בד' יהיו על בשרו, להכניס הבדידות על בשרו, בתוך תוכו של לבו, אבל בגלוי ירביץ תורה וטהרה בתוך ישראל לעין כל.

*

ובגמרא (שבת סג). כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות, שנאמר (קהלת ה-ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע ע"כ. וביאר במהרש"א שם, העושה מצוה כמאמרה, דהיינו שנאמרה לעשותה לשמה. וברמו כמאמרה ממש, לשם שמים, דאותיות מצוה הוא אותיות שם הוי"ה, דמ' וצ' בא"ת ב"ש, י"ה. ועל זה כווננו לומר אין המצוה קרויה אלא על מי 'שגומרה', דאותיות ו"ה שהם גמר השם, הם כמפורש באותיות מצוה, מה שאין כן אותיות י"ה שהם אותיות תחלת השם, הם ברמו מ' וצ', שהם י"ה בא"ת ב"ש. והיינו דקאמר שומר מצוה, דשומר עליה כמאמרה, ולא קאמר עושה מצוה, דיש עושה שלא לשמה ע"כ.

ונראה דאיתא בגמרא (פסחים ג). רבי אבינא רמי, כתיב (שמות ג-ט) זה שמי לעלם [בהעלמה], וכתיב וזה

הטובים מבניו, כדי ללמדם ללכת בדרכיו. וכמו כן הרב עם תלמידיו, והמלך ישראל לכל בני מלכותו. שמוטל עליהם להראות חזותו בחוץ כדי ללמד לאחרים דרכי ה', ולא להתנהג בהצנע, שלא למעט כבוד ה' לעיני רבים. עם כל זה במחשבתו יש לו להתבודד כאילו אין איש עמו.

ולכן מצות המלך היתה, והיה כשבתו על כסא ממלכתו, וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוויים, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דברים יז-יח). וברש"י שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בבית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין כא:) ע"ש. והיינו שספר תורה אחת היה על זרועו, יוצא למלחמה מוציאה עמו, נכנס הוא מכניסה עמו, יושב בדין היא עמו, מיסב היא כנגדו. וספר תורה אחת שמונחת לו בבית גזיו, בתוך גזיו לבבו, כאילו אין איש עמו, ולייחד הכל רק לשם ה'.

ובייטב לב (פ' וישלח עה"פ ויאבק, אות ב) כתב לבאר מה שנאמר ביהושע, יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם וגו' (במדבר כז-יז). כי מי שהוא איש לעצמו ואינו מנהיג הדור, יכול להסתיר מעשיו מבני אדם, אבל המורה ומנהיג הדור אינו יכול להסתיר צדקתו ומעשיו הטובים, כי הלא צריך ללמוד וללמד תורה ברבים, ולצוות בטוב ולהזהירם מרע, ולהכניס רבים תחת כנפי השכינה יתברך שמו, ועם כל זה צריך להכריח את עצמו להיות מחשבתו זכה וצלולה ונקיה בלתי לה' לבדו. וזהו שאמר משה, יפקוד ה' וגו' אשר יצא לפניהם' ואשר יבא לפניהם', כלומר שיעשה כל מעשיו הטובים לפני כל, למען לא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, שאם יעבוד ה' רק בהסתר, לא יהיה לצאן קדשים הללו רועה המנהיגם. ועל כן אמר לו ה', קח לך את יהושע איש אשר רוח בו, כלומר אשר רוח אלקים בו, בתוכו דייקא ובפנימיותו, וצויתה אותו, שיהיו מעשיו 'לעיניהם' דייקא כאמור ע"כ.

ובפרט בימינו אלה, אשר הנסיונות מבחוץ עצומות מאד, וכל אחד צריך חיזוק לעבודת קונו, נחוץ מאד לא להיות בודד, אלא ימצא מקומו בין עובדי ה' בכל עת ועידן, ומצוה רבה מוטל על כל אחד להיות מעורב עם בני אדם, ולמצוא עצמו תמיד בהקהל, להיות יחד במסגרת של בני תורה, ועם כל זה להתבודד בתוך תוכו בינו לבין קונו.

ובנועם מגדים (פ' האזינו) פירש, ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר (לב-יב). כי הכתוב אומר (ישעיה סד-ג) עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו, כי האדם המוכרח לעבוד ה' בין הבריות, ידאג איך ינצל מן הפניות, אך ה' ברחמיו רואה את כשרון מחשבתו, ויושיע לו גם כשהוא ברבים, שיהיה בעיניו כאילו הוא באחד ואין רואה. וזהו עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו, שה' יעשה להצדיק המחכה לו שיהיה בעיניו, כאילו זולת ה', עין לא

לעבוד עבודת קונו בגלוי, ברב עם הדרת מלך, וסמיך ליה כיבוד אב, כי האב נגד בני ביתו אין בידו להתנהג בהצנע, וכמו כן כל מי שצריך להשפיע על אחרים, הרי עבודתם היא בהקהל. ורוב גופי תורה תלויין בהקהל, אשר איש את רעהו יעזור, ולקבל חיזוק ועידוד מאחרים להתעלות. ועם כל זה בתוך תוכם 'קדושים תהיו', להיות במחשבתו בודד רק לקונו, ולא יעלה על דעתו פניות מבני אדם. ואמר הכתוב קדושים 'תהיו', לא רק לשון ציווי, אלא לשון הבטחה, כי רצון יראיו יעשה, ויעלה בידם להיות פרושים במחשבתם גם כאשר הם נמצאים יחד ברב עם, כי ה' בודד ינחנו, ועין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו.

וזהו שנאמר בסיום הפרשה, והתקדשתם והייתם קדושים (כ-ו), דלכאורה יש בזה כפל לשון. אך הכתוב בא להבטיח, שגם כאשר לא תוכלו להיות במצב של והצנע לכת בפועל, אבל במחשבתכם תרצו להיות פרושים, 'והתקדשתם', אז מן השמים יסייעו אתכם, שגם בתוך רבים 'והייתם קדושים', תהיו פרושים ובדודים בלב, כאילו אתם בודד, ועין לא ראתה.

*

ובגמרא (יבמות כ.) איסור קדושה, שניות מדברי סופרים. ואמאי קרי ליה איסור קדושה, אמר אביי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש. אמר ליה רבא, וכל שאינו מקיים דברי חכמים, קדוש הוא דלא מקרי רשע נמי לא מיקרי (בתמיה), אלא אמר רבא קדש עצמך במותר לך ע"כ. ולבאר דברי אביי שכל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש, דלכאורה אין זו סיבה לקרותו קדוש, הלא רשע מקרי מי שאינו מקיים דבריהם, ואם כן המקיים, עדיין לא נקרא קדוש.

ונראה כי מצות התורה כאן, קדושים תהיו, הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא 'גדר' ערוה אתה מוצא קדושה ע"כ. והיינו שלא די להאדם שיהא נזהר שלא לעבור על איסור ערוה עצמה, אלא קדושה היא כאשר עושה 'גדר' להערוה, וכל זמן שהוא פרוש מערוה אבל אין אצלו גדר לערוה, אין אתה מוצא קדושה. כי אי אפשר להאדם להשמר מגופי תורה רק על ידי גדרים וסייגים, וסופו יכשל. ולכן עשו חכמינו ז"ל גדר לכל מצוה שבתורה, איסורי דרבנן למאות, כדי שלא נפגע בגופי תורה. וכל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש, שמקיים מצות התורה של קדושים תהיו. ורק על ידי גדרים אלו יוכל להתנהג בקדושה.

וחז"ל אמרו (שבת יג.) לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. נזיר אסור באכילת גפן, אבל אינו אסור לו ללכת אצל הכרם מבחוץ או בתוך הכרם. אך אם לא יעשה לעצמו גדר, ויטייל שם יום יום, באחד הימים יתגבר בו יצרו ויבוא לידי איסור. וזהו שאמר

זכרי לדור דור [דמשמע קרייה ולא העלמה]. אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת ע"כ. ואם כן שם ה' עצמו מורה על מדת הצנע לכת, כי השם הוי"ה הוא שם העצם, שם אשר כל מהותו יתברך שמו נכללת בתוכה, היה הוה ויהיה, מהוה כל היות וכו'. וכמו שאין לנו השגה במהותו כן אין לנו השגה בשמו, כי השם של דבר מורה מה מהותו. אבל בגלוי לא מזכירין רק מדה אחת שנקרא באל"ף דל"ת, שהוא האדון של העולם. וזה בא ללמד את האדם להיות תמיד בהצנע לכת, שאינו נקרא ונראה בגלוי כמו שהוא לאמיתו בעולם. ועל זה אמר והצנע לכת 'עם אלקיך', כמו שה' אלקיך בהצנע, לא כמו שאני נכתב אני נקרא, כן יתנהג האדם בהצנע לכת. ולכן נרמז באותיות מצו"ה האותיות של הוי"ה, ללמד להאדם שקיום המצות תהא בהצנע כמו שאנו רואים בשם הוי"ה. ולא עוד אלא שבתבית מצו"ה עצמה, יש העלם מהשם בתוכה, כי באותיות הראשונות נרמז שם י"ה רק בא"ת ב"ש. וזהו שאמרו, העושה מצוה כמאמרה, שעושה מצות ה' בהצנע לכת, כמו שנרמז בתבית מצו"ה עצמה, והוא שומר מצוה, ששומר מה שמרומז במצוה, לא ידע דבר רע.

ומדה זו ירושה לנו מאבותינו, שאמר ה' על אברהם אבינו, כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית יח-יט), והיינו שכאשר לימד לבניו ובני ביתו לעשות צדקה ומשפט, לימד אותם לעשותם רק בלתי לה' לבדו בהצנע, כמו שרואים בשם הוי"ה, שאינו נקרא בגלוי כפי מה שמהותו באמת בעולם. ולימד אותם ושמרו דרך הוי"ה לעשות צדקה ומשפט, שהמעשים טובים שעושים ישמרו לעשותם על דרך השם הוי"ה, שמורה על מדת הצנע לכת.

*

וזהו שאמר הכתוב, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם 'קדושים תהיו', הוו פרושים, היינו להיות פרוש מחברת בני אדם ולהתבודד בינו לבין קונו, ולקיים והצנע לכת עם אלקיך, לעשות כל מעשיו בהצנע, ולקיים המצוה כמאמרה, לשמה בלתי לה' לבדו, כי קדוש אני 'הוי"ה' אלקיכם, השם הוי"ה עצמה מורה על הפרישות, אשר לא כמו שאני נכתב אני נקרא, עם כי עצם שמו נשגב מבינת אדם, מכל מקום הוא נקרא רק באל"ף דל"ת, ומזה תלמדו לקח לעשות מצותיו תמיד בהצנע. וסמיך לה, אל תפנו אל האלילים, ואלהי מסכה לא תעשו לכם, כי מי שעובד ה' בגלוי ברבים, יתכן שיבוא לידי פניות, שזהו בחינת עבודה זרה, עובד בני אדם, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, על כן ישתדלו על פרישות.

אמנם 'פרשה זו בהקהל נאמרה', שאי אפשר להתנהג תמיד בפרישות ובדידות בפועל, אלא מוכרח

קאי, ואמר דברי ריבון'ת בשערך, המצוה של קדושים תהיו, שהם דברי ריבון'ת, ויפלא ממך הדבר איך אוכל להגיע למדרגה זו של קדושה. וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ובאת אל הכהנים הלוויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, וברש"י אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבימיך, ושמרת לעשות ככל אשר יורוך, והולך את חכמים יחכם.

*

ובזה נבוא אל המכוון, שהזהיר התנא, 'כל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים', כי העובד את ה' בהצנע לכת, מתבודד מבני אדם, ועבודתו היא רק בינו לבין קונו, בקל שיכוין במעשיו בלתי לה' לבדו, כי הלא אין רואים, וכל מה שעושה הרי הוא רק לשם מצות ה' בלי פניות, אבל 'העמלים עם הצבור', אותן בני אדם שאין להם להתנהג במעשיהם בהצנע, כגון בעבודת התפלה, ובלימוד תורה ברבים, ולהכניס רבים תחת כנפי השכינה, שהם עמלים עם הצבור, בגלוי ובפרהסיא, להם יש להזהיר ביחוד שלא יתערב מחשבת פיגול במעשיהם, ויהיו עמלים לשם שמים, ובתוך לבם יהיו הצנע לכת עם אלקיך, ויהיו פרושים ובודדים גם כאשר הם בהקהל.

ואם תהא כוונתם לעבוד ה' בלי פניות, יהיה להם סיוע מן השמים שיהיו במחשבתם כאילו עין לא ראתה אלקים וזולתך, כי זה יעשה ה' להמחכים לו, שה' בדד ינחנו, וזכות אבותם מסייעתן שיגיעו לידי מדה זו. וגם זכות אבינו אברהם שלימד זאת לבניו ובני ביתו אחריו, ושמרו דרך הוי"ה לעשות צדקה ומשפט, שעבודת ה' תהא כמו הדרך של השם הוי"ה, לא כמו שאני נכתב אני נקרא, ובהצנע, שמו של ה' היא פי כמה ממה שהוא בגלוי, וזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד. וגם כאשר בסופו יחסר קצת טהרת המחשבה עבור שהוצרך להתעסק עם הצבור, 'מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם', כאילו היה העבודה ברום השלימות, שהרי כוונתו היתה רצויה לעשות הכל בהצנע לכת בלי שום פניות.

הכתוב 'והתקדשתם' והייתם קדושים, רק אם תעשו לכם גדר, קדש עצמך במותר לך, שזהו מצות קדושים תהיו, רק אז לא תכשלו בגופי החטא, 'והייתם קדושים', תשארו קדושים.

והרה"ק בעל אמרי חיים מויוזניץ זצ"ל פירש, כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי, המקור לכל חמץ ושאר שיש בלבו של אדם, המעכבים מלעשות רצון שמים, הוא 'ברשותי', מחמת שנהגתי היתר בעניני הרשות, כי כך דרכו של היצר, לפתות את האדם בדברי הרשות, ושוב יתדרדר גם לדברים האסורים ע"כ. כי מי שלא עושה לעצמו גדרים וסייגים לקדש עצמו במותר לו, סופו ימצא היצר פתח להכשילו.

וזה מוסר השכל לנסיונות הזמן, בהכלים השונים שהם מלאים חטא ופשע והרהורי עבירה, והאדם מצטדק שהוא אינו משתמש בהם אלא לדברים המותרים. אם אינו עושה גדר וסייג להיות משומר שלא יוכל להכנס שם, הוא עובר על מצות קדושים תהיו, גם אם לא נכשל בהחטא, כי אינו עושה לעצמו גדר לערוה, ואינו מקדש עצמו במותר לו, והוא כנזיר המטייל בכרם כל יום, ואינו עושה גדר לעצמו, ולך לך אמרי לנזירא.

*

ואמר הכתוב, כי יפלא ממך דבר למשפט וגו', דברי ריבות בשערך, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ובאת אל הכהנים הלוויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט (דברים יז-ח). ויש לומר דכדי שיוכל האדם להתעלות במדריגתו עד שיהא קדוש, צריך האדם להסתובב אצל רבותיו וחכמי דורו שיוכל ללמוד מהם דרכי ה', ולקבל לקח מפיהם, ולשמוע מוסר וחיזוק ועידוד בנסיונות הזמן. והנה מצות קדושים תהיו נאמרה בתורה אצל מצוה רי"ב למנין המצות. ועל כן אמר הכתוב, כי יפלא ממך דבר למשפט, וברש"י שהדבר נבדל ומכוסה ממך. ומפרש על איזה דבר

סעודה שלישית

ונראה הכוונה, דאיתא בהקדמת ספר החינוך, כי יש מצות שלא יתחייב בהן האדם כי אם בסיבה, ופעמים שלא תבוא הסיבה לו לאדם בכל ימיו, ונמצא שלא יעשה אותה המצוה לעולם, כגון מצות נתינת שכר שכיר ביומו, שיש מבני אדם שלא ישכור שכיר בימיו, וכל כיוצא בה. וכן מן הלאוין יש קצת מהן שלא יתחייב עליהן האדם

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמורו, אני ה' אלקיכם (וי-ב). ברש"י פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה (ויק"ר כד-ה) ע"כ. ויש להבין הלשון ש'רוב גופי תורה' נמצאים בפרשה זו, הלא יש פרשיות בתורה שיש בהם יותר מצות, ולדוגמא פרשת משפטים או ראה.

התורה בעצמו בפעם אחת, דיש מצות הנהוגות בכהנים דייקא וכנ"ל. אמנם הלל נתן לו עצה שיתקשר עצמו לאהוב כל ישראל, ומה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, שבמצות שתעשה חברך תצא גם אתה ידי חובתך ע"ש.

וּנְרָאָה דזה הענין מה שכתבו המקובלים (עיין תהלים ארץ החיים מזמור צ"ז), שיש אומרים שהנשמה מתגלגלת עד שלשה פעמים, שנאמר (איוב לג-כט) הן כל אלה יפעל א-ל פעמים שלש עם גבר ע"כ. (עיין ויגד משה ענינים אות גלגול). כי בהיות שבני ישראל הם עם תליתאי (שבת פח.), כהנים לויים וישראלים, ויש לכל סוג מצות שאין אחרים חייבים בהם, על כן מן הצורך שיתגלגל שלשה פעמים, כהן לוי וישראל, שיוכל לקיים כל מצות ה' בשלימות.

וּמַעֲתָהּ כיון שאי אפשר לאדם בעצמו לקיים כל המצות, הרי צריך כל נשמה להתגלגל בכמה גופים בגלגול עד שישלים כל מצות ה'. אבל על ידי שיתקשר עצמו עם הכלל ישראל, שהם קומה שלימה, וכל אחד הוא ענף מאילן נשמות ישראל, על ידי זה אינו צריך להתגלגל בכמה גופים, אלא יוכל לתקן הכל על רגל אחד. וכאשר משה הקהיל את כל עדת ישראל יחד ללמדם תורה, הוזהיר אותם על חשיבות ההקהל, 'שרוב גופי תורה', ריבוי הגופים בגלגול לקיום התורה תלוי בהקהל, שמי שמתקשר עצמו עם כל ישראל יוכל להשלים נפשו ברגל אחד, ואין צריך להתגלגל עבור זה, ואם כן בעצם ה'הקהל' רוב גופי תורה תלויין בה.

*

וְהִנֵּה במצות כיבוד אב יש שינוי לשונות בדברות האחרונות מדברות הראשונות, דבדברות ראשונות כתיב (שמות כ"ב) כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, ובשניות נאמר (דברים ה-טז) למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך. ובגמרא (בבא קמא נד:) שאל רבי חנינא בן עגיל לרבי חייא בר אבא, מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהם [גבי כיבוד אב ואם דכתיב בהן למען ייטב לך] וכו'. ומשני הואיל וסופן להשתבר, חס ושלום פסקה טובה מישראל ע"כ.

וּנְרָאָה דהנה בבני יששכר (כסלו ד-סא) כתב בשם הרה"ק רבי זושא ז"ע לפרש הכתוב תקעו בחודש שופר וגו', כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פא-ד), דהנה יש בתורה מצות שכליות, ויש מצות בחוקים לא נודע טעמן. והשטן והאומות העולם מונין את ישראל, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, וישראל משיבין להם חוקה הוא (כפירוש רש"י ריש פ' חוקת). והנה לכאורה השכל האנושי ידמה שיותר היה טוב אילו הודיע השי"ת טעמי החוקים. אבל טובה גדולה היא לישראל כאשר מקיימים מצות בחוקה מבלי טעם, והוא כי באתערותא דלתתא איתער

כי אם מרצונו ועל ידי סיבת מעשיו, ובהמנעו מאותו המעשה לא יהיה עליו חטא ולא יחסר אליו דבר, כגון מוציא שם רע שלא יגרש אשתו לעולם, שהוא הגורם על עצמו להתחייב בלאו זה כי הוציא שם רע, וכן לאו דלא תאחר בנדריים, הוא גם כן גורם אותו, שמי שיחדל לנדור לא יהיה בו חטא, וכן כל כיוצא בזה. והן בין כולם תשעה ותשעים, מהן שמונה ושבעים עשה, ואחד ועשרים לאוין. אבל אותם מצות שחייבין בהן כל אדם מישראל מבלי שיתחדש בו סיבה בעולם, הן בין כולם מאתים ושבעים, וסימנם אני ישנה ולבי ע"ר (שיר ה-ב) ע"כ. והיינו כי ר"ע מצות יש חיוב על האדם לקיימם בכל עת, גם בזמן הזה שאין בית המקדש קיים. ויש לומר דכיון דהתורה היא מקור הברכה, דמגינא ומצלי מכל ר"ע, על כן בקיום הר"ע מצות, האדם נשמר כל ימי חייו מכל רע. ומצות אלו נקראים 'גופי תורה', שמתחייב האדם בהם תמיד בלי שום סיבה קודמת. ובפרשה זו של קדושים יש רוב מהמצות הנהוגות בכל עת, לא כן פרשת משפטים, דין עבדים ושומרים ונוקין וכו', לא יתחייב בזה כל אדם, אלא בני אדם שהגיעו לידי סיבה זו, ועל כן פרשה זו שרוב 'גופי תורה' תלויין בה נאמרה בהקהל, כי זה נוגע לכל אדם תמיד.

*

אֶךְ יש לומר עוד, דהנה שלימות האדם היא רק אם מקיים כל התרי"ג מצות, ואם חיסר אפילו מצוה אחת, הוא צריך להתגלגל עוד הפעם שישלים החלוקא דרבנן שחסר לו, וכמו שרמזו תורת ה' תמימה משיבת נפש (תהלים יט-ח), כי תורת ה' צריכה להיות תמימה, שצריך לקיימה בשלימות שלא יחסר ממנה כלום, ואם לא זכה לזה, אז משיבת נפש, צריך לבוא עוד הפעם בגלגול (קב הישר פרק יט). אך דבר זה אי אפשר לאדם שיקיים בעצמו כל המצות, דהא יש מצות שנוהגות רק בכהנים, וגם יש מצות שלא יגיע לו הסיבה שיוכל לקיימה, כגון יבום וחליצה וגיטין וכדומה, והעצה לזה הוא שיקשר עצמו עם הכלל ישראל לאהוב את חבריו כגופו, ואז נחשב כחלק מגופו של חבריו, והוי כאבר אחד עושה מצוה זו, ואבר השני עושה מצוה אחרת.

וּכְמוֹ שפירש בזה בבית שמואל אחרון (הובא בארוכה בישמה משה פ' שמות) הא דמצינו (שבת לא.) באחד שבא לשמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחד, דרצה לומר שהגר רצה להתגייר רק באופן שיקנה שלימות בפעם הזאת שהוא בעולם ולא יצטרך שוב להתגלגל, ויהיה עומד שם אחר פטירתו במנוחה ועונג ועידון. ורגל' הוא לשון פעם, כמו שלש רגלים (במדבר כב-ג). וזהו אומר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחד, רצה לומר שאוכל לקיים הכל בפעם אחד, בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא יצטרך להתגלגל שוב, לכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי דבר זה אי אפשר שיוכל לקיים כל

עובדא לעילא (זוה"ק ח"ג לא:), אשר גם השי"ת יעשה עמהם אות לטובה בחוקה מבלי טעם, והוא כאשר יתעורר המשפט לתת לאיש כפעלו, הנה מתעוררים המקטריגים ח"ו בחיפוש פנקסיהם באמרם אשר ח"ו ישראל אינן ראויים שיצאו בדימוס, ושואלים מאיזה טעם הם ראויים לישועה. והנה השי"ת נקרא מלך המשפט, מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט-ד), אבל כיון שישראל מקיימים מצות בחוקה מבלי טעם, אזי כביכול זאת טענת השי"ת עבורם, אשר ראויים הם לישועה מבלי טעם, וזה משפטם, כיון שגם הם מקיימים מצותיו יתברך שמו בחוקה מבלי טעם. וזהו שאמר תקעו בחודש שופר וגו' כי חוק לישראל, החוק הנעשה בישראל הוא 'משפט לאלקי יעקב', כן הוא המשפט לאלקי יעקב בחוק מבלי טעם יצאו בדימוס ביום המשפט, ע"כ דברי קדשו.

זוהו שישד הפייטן, באין מליץ יושר מול מגיד פשע, 'תגיד' להמקטרג המגיד פשע, 'ליעקב דבר חוק ומשפט', אשר ליעקב, הגם שבאה להם הישועה מאתי ובדיבורי בחוקה, אף על פי כן משפט הוא להם, וכה משפטם, כיון שמקיימים מצות בחוקה. וזהו שמסיימים, 'וצדקנו במשפט המלך המשפט', רצה לומר הגם שאתה מלך המשפט, תבא אלינו ישועתך בצדקה, והצדקה הוא משפט כנ"ל. (וכן פירש גם בורע קודש לראש השנה ד"ה כז). היוצא לנו מזה שכאשר האדם מקיים מצוה שהיא חוק בלי טעם, מדה כנגד מדה מתנהג עמו ה' להשפיע לו טוב בלי טעם גם כאשר אינו ראוי לזה.

*

זבזה נראה לבאר הסמיכות של מצות כיבוד אב למצות שבת, הן בעשרת הדברות, והן בפרשתנו, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. כי הנה ידוע מה שביאר המהרש"א (מכות כג.) שמנו מצות התורה, שיש רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה, והרי הלאוין מרובין על העשין, וקרוב הוא יותר להפסד מלשכר, ולכן נוח לו שלא נברא ע"כ. אמנם מבואר במדרש (שמו"ר כה-יב) מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים ששקולה שבת נגד כל המצות ע"ש. ואם כן שמירת שבת לבדה יש בתוכה קיום תרי"ג מצות, והוי מצות עשין מרובין בכפליים על ידי ששומר שבת, ואם כן נוח לו שנברא, ושפיר גם השכל מחייב לכבד אבותיו כפריעת חוב. וזהו הסמיכות איש אמו ואביו תיראו, וכי תימא הלא נוח לו שלא נברא, על זה קאמר ואת שבתותי תשמורו, וממילא רבו הזכיות, והוי קרוב לשכר יותר מלהפסד, וכיון שטוב לו שנברא שפיר מתחייב בכבוד אבותיו.

זהנה מצות כיבוד אב ואם לכאורה הוי מצוה שכלי, שהם שותפים בתחלת הוייתו ויצירה עם הקב"ה, כי שלשה שותפים יש באדם (נדה לא.), ולכן השוה הכתוב כבודם לכבוד המקום (קידושין ל:). ובירושלמי (פאה א-א) קורא מצות כיבוד אב, שהוא דבר שהוא פריעת חוב [שגמלוהו טוב בלידתו וגידולו ולימודו]. אמנם לאמיתו אינו כן, דהרי אמרו (עירובין יג.) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, כי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וקשה לעמוד כנגדו. ורק צדיק שנברא אשריו ואשרי דורו (תוספות שם), אבל לא בסתם בני אדם. ואין כאן מקום להכרת הטוב לאבותיו במה שנברא, והוי מצות כיבוד אב, רק כחוק בלי טעם. [ועיין תורת משה בפרשתנו פב:].

וסמך ליה מצות עבודה זרה, אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשה לכם, דמבואר ברש"י (שמות כג-ג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, וסמך ליה ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך ששקולה עבודה זרה כנגד כל המצות כולן, והנהוה בה כשומר את כולן ע"כ. ואם כן גם על ידי מצות עבודה זרה נכפלו כל מצות התורה, ושפיר נוח לו שנברא, כי רבו מנין העשין על הלאוין בכפלי כפליים, ובדין הוא שיש לכבד אבותיו.

אמנם בשעת מתן תורה, שנעקר אז יצר הרע מלבם (שהש"ר א-טו), עד שהגיעו למדריגה (תהלים פב-ו) אני אמרתי

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יהושע איצקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ באירוסיו בנו למול טוב	מוה"ר ר' מאיר זאב וויינשטאק הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ באירוסיו בנו למול טוב	מוה"ר ר' יואל קאהאן הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ באירוסיו בנו למול טוב	מוה"ר ר' לייב ראזענבערג הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ באירוסיו בתו למול טוב	מוה"ר ר' דוד משה סאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ באירוסיו בנו למול טוב
מוה"ר ר' יואל שטיינפעלד הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' דוב ברילל הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יוסף דוד לאווי הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' שלום הערשקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' נחום יודא שווארץ הי"ו לרגל השמחה השדויה במעונ באירוסיו בנו למול טוב